

DE toekomst van Publiek-privaat samenwerken in het
beroepsonderwijs

Discussie paper Denktank Katapult

Katapult, 29 september 2020

1. INLEIDING

Na de start - 10 jaar geleden - van Centra voor innovatief vakmanschap en Centres of expertise wordt er steeds beter publiek-privaat samengewerkt (pps) en spreidt het concept zich steeds meer uit: Field Labs, Digitale werkplaatsen, Regionaal investeringsfonds mbo, enzovoorts. De pioniersfase is ontgroeid en voor de succesvolle pps'en komt het er nu op aan hun activiteiten en bereik op te schalen (en zo hun impact te vergroten). De vraag voor deze denktank gaat specifiek over de benodigde aanpak: er zijn genoeg beleidsrapporten over dát samenwerking nodig is, en de huidige COVID-19 pandemie onderstreept dit alleen maar. De vraag is echter: hoe realiseren we die samenwerking en de opschaling daarvan in de praktijk, zodat het voorbij gaat aan mooie beleidspraat en pps een grotere rol van betekenis kan spelen?

Bijvoorbeeld: Make IT Work schoolt jaarlijks 1000 nieuwe IT-ers via zij-instroom. Het KennisDC Logistiek startte afgelopen jaar 58 innovatieprojecten met 665 bedrijven. De instroom van de Vakschool Technische Installaties is met maar liefst 20% gestegen, terwijl veel andere technische opleidingen krompen.

Dit discussiepaper betreft een beknopte samenvatting (inclusief doorverwijzingen) naar de belangrijkste thema's voor de toekomst, gebaseerd op de meest recente analyses en evaluaties. En geeft daarmee, soms scherper dan in de voornoemde rapporten, mogelijke oplossingsrichtingen. Het beoogt daarmee de leden van de denktank een overzicht te bieden van de huidige stand van zaken, discussie aan te wakkeren, en te inspireren met mogelijke oplossingsrichtingen.

2. URGENTIE, SCHOLINGSBEHOEFTE, INNOVATIEOPGAVEN

Leren, werken en innoveren moeten steeds meer samenkomen. Dat lees je terug rond alle grote maatschappelijke uitdagingen van onze tijd.^a Dit is natuurlijk mooi gezegd in abstracte taal. Maar er zit ook een hele praktische kant aan het willen verbinden van leren, werken en innoveren. Het versterkt elkaar namelijk. Ingrijpende technologische en disruptieve (economische) ontwikkelingen hebben grote gevolgen voor de omvang van de werkgelegenheid en voor de aard van het werk.^b Om hiervan te kunnen profiteren en te voorkomen dat we achterop raken moeten we sneller kunnen acteren.

Impact arbeidsmarkt

De verwachting is dat er de komende jaren 1,3 miljoen banen verdwijnen door digitalisering. Voor andere banen komen we zo'n 1,4 miljoen mensen tekort, met name op het gebied van onderwijs, zorg, IT (programmeren) en installatiewerk.^c De meest voor de hand liggende kortetermijnoplossing voor beide uitdagingen is het om-, na- en bijscholen van mensen. Tegelijkertijd is voor de langere termijn een herbezinning nodig op het opleiden van jongeren voor de huidige 'overschot'- en tekortsectoren die ook nog eens kunnen wisselen: hoe kunnen we opleiden zodat het onderwijs daarop kan anticiperen?

Ambities Nederland: Innovatie en welvaart

Daarnaast zijn er de maatschappelijke uitdagingen waaraan Nederland zich heeft gecommitteerd. Om bijvoorbeeld te voldoen aan de doelstellingen van het klimaatakkoord is er nog veel werk aan de winkel. Een tekort aan arbeidskrachten zit de ambitie nu al in de weg.^d Nog los van de tekorten gaat de huidige werkwijze bovendien niet snel en efficiënt genoeg om de doelen tijdig en op betaalbare wijze te realiseren. Niet alleen is het nodig om veel meer mensen aan te trekken met duurzaam en leerrijk werk, maar ook om de uitvoering van het werk te versnellen en slimmer te organiseren rond de schaarse menskracht.^e Kortom, de innovatievraag is en blijft enorm. En onderwijs moet hierin worden meegenomen als we willen dat ze vakkrachten afleveren die gelijk aan de slag kunnen.

In andere sectoren zoals de zorg spelen soortgelijke vraagstukken of transities en daar geldt hetzelfde. Zo is ook nu tijdens de Corona crisis de urgentie voor partners versterkt om met elkaar samen te werken. Juist de partners in de pps'en kennen elkaar goed en weten dan ook rekening te houden met elkaars belangen. Bijvoorbeeld rond stageplekken en leerwerkplekken. Er is daarmee momentum om te versnellen en op te schalen.

^a O.a. Klimaatakkoord Hoofdstuk Arbeidsmarkt en Scholing, 28 juni 2019; Roadmap Human Capital Topsectoren 2020 – 2023, 21 april 2020; Leren in het Hoger Onderwijs van de toekomst, SER, oktober 2015

^b Arbeidsmarktonderzoek ICT met topsectoren, Berenschot/ CA-ICT, 12 april 2019

^c Oa Manyika, J. (2017). Technology, jobs, and the future of work. Executive Briefing. McKinsey Global Institute.

^d Klimaatakkoord Hoofdstuk Arbeidsmarkt en Scholing, 28 juni 2019

^e Mensen maken de transitie : Intentieverklaring arbeidsmarkt en scholing bij wijkgerichte aanpak, SER, 17 april 2019

Toekomstig beleid: groeifonds, Recovery fund en Europa

Tegelijkertijd liggen er ook voldoende kansen. Financiering lijkt er inmiddels te zijn voor leven lang ontwikkelen. Denk aan de nieuwe scholingsgelden, de bestaande O&O fondsen, ESF en EFRO, de innovatiegelden die via consortia worden verdeeld gericht op maatschappelijke uitdagingen. Tot slot stelt de Europese Unie nieuwe speerpunten rondom de Green deal en Kunstmatige intelligentie en heeft Nederland zelf het groeifonds gelanceerd. En lanceert de Europese Commissie een uitgebreide *'skills agenda'* waarbij de eerder genoemde speerpunten handen en voeten krijgen.

In Nederland werken we nu toe naar een privaat-publieke infrastructuur waar constant interactie plaatsvindt rond het creëren van nieuwe kennis voor nieuwe uitdagingen en de zorg voor de instroom van werknemers met up-to-date kennis. Daar werken onderwijsinstellingen, bedrijven en overheden hard aan. Het urgentiebesef *en* de bereidheid om deze samenwerkingen te verdiepen en op te schalen is bij zowel het onderwijs, het bedrijfsleven als de regionale overheden in principe aanwezig.

DE GROTE VRAAG IS ECHTER: HOE?

Over Katapult:

Katapult is een netwerk van meer dan 300 samenwerkingsverbanden tussen onderwijs en bedrijfsleven en groeit continu. Doelstelling is om de samenwerking tussen onderwijs, bedrijfsleven en maatschappij te verbeteren. Doelstelling voor 2025 is:

- 25% studenten, docenten worden profiteren van de pps'en
- 20.000 bedrijven zijn aangesloten bij 1 of meerdere pps'en
- Alle onderwijsinstellingen in het beroepsonderwijs werken met pps'en
- 75% van de samenwerkingsverbanden is succesvol

3. DE RECENTE 'GESCHIEDENIS' VAN PUBLIEK-PRIVATE SAMENWERKING

Er wordt al decennia samengewerkt tussen mbo/hbo instellingen en bedrijven, door middel van stages, gastdocenten en input in curricula. In 2010 introduceerde een commissie onder leiding van Hans de Boer, toenmalig voorzitter MKB Nederland, het idee dat deze samenwerking intensiever vormgegeven kon worden. De bedoeling was om juist op die gebieden waarin Nederland economisch of maatschappelijk excelleert, Centres of expertise te ontwikkelen. Al snel werd dit concept 'pps' ook overgenomen in het mbo, en werden ze Centra voor innovatief vakmanschap genoemd. Recent wordt daarbij de nadruk toenemend gelegd op maatschappelijke uitdagingen (in plaats van Topsectoren).

Hoewel de overkoepelende doelstelling was de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt te verbeteren, een vrij breed thema, zou pps concreet moeten bijdragen aan de volgende drie perspectieven:

- *Verbeteren van het onderwijs*: zorgen dat de opleidingen nog veel beter worden. Door bijvoorbeeld het realiseren van hybride leeromgevingen, co-creatie van onderwijscurricula, docenten uit bedrijfsleven voor de klas, levensechte innovatieopdrachten voor studenten;
- *Human capital voor de arbeidsmarkt*: zorgen voor voldoende personeel voor de sector. Door bijvoorbeeld omscholing, focus op instroomprogramma's in techniek, onderwijs, zorg of ICT, 'verticale' aansluiting tussen vmbo/mbo/hbo, wo, of bij- en nascholing;
- *Verhogen van innovatievermogen bedrijven*: zorgen dat bedrijven slimmer innoveren. Door bijvoorbeeld praktijkgerichte kennis bij lectoren/praktoren bij bedrijven te krijgen, uitvoeren van innovatieopdrachten en onderzoek, gedeelde onderzoeksfaciliteiten waarin kennis wordt uitgewisseld, en natuurlijk slimme(re) studenten en werknemers.

Pps is, naast bovenstaande doelstellingen, ook een organisatorisch concept om concrete acties ook écht te realiseren. Er wordt immers al vele jaren gesproken over dit type acties, maar bedrijven of scholen alléén kunnen dit niet voor elkaar krijgen. Pps heeft de belofte in zich dat dit samen wél kan worden gerealiseerd. En zo kan pps als organisatorisch concept dan ook worden gedefinieerd: als een structurele samenwerking tussen scholen en bedrijven, waarin gezamenlijk doelstellingen en acties worden ondernomen, en risico's en kosten worden gedeeld.

In de implementatie van diverse stimuleringsregelingen heeft deze organisatorische focus dan ook de nadruk gehad. De aanname is dat bedrijven en scholen prima zelf doelen en acties kunnen formuleren, dit hoeft niet top-down te gebeuren. Wel is er een stimulans nodig om die samenwerking aan de praat te krijgen. En dus werd er de nadruk gelegd op:

- *Gedeeld eigenaarschap*: bedrijven en scholen zijn samen eigenaar van de pps, en bepalen gezamenlijk de doelstellingen en acties. En dus zal de nadruk niet alleen liggen op onderwijs, maar juist ook op de andere twee doelstellingen;

- Cofinanciering: 'wie bepaalt, betaalt'. En dus horen onderwijsinstellingen, bedrijven, en soms ook regionale overheden, in gelijke mate te betalen. In veel gevallen was financiering in natura ook mogelijk;
- Scherpe focus: de focus ligt op een topsector of een maatschappelijke uitdaging. Immers, wordt de focus te breed, dan wordt het onherkenbaar voor bedrijven, die vervolgens afhaken.

Deze drie punten werden ook volop bediscussieerd. Gedeeld eigenaarschap werd lastig gevonden om te operationaliseren, waarbij vanuit onderwijs vooral werd beargumenteerd dat zij formeel de verantwoordelijkheid dragen voor onderwijs. Cofinanciering vanuit bedrijven werd lastig geacht, omdat zij niet voor het onderwijs willen betalen ('we betalen al belasting'). En focus blijkt toch altijd lastig, zeker vanuit het perspectief van het onderwijs: waarom de ene sector wel, en de andere niet.

Op hoofdlijnen kunnen inmiddels uit alle analyses en verkenningen drie zaken worden geconcludeerd:

- (a) Onderwijsinstellingen en bedrijven zijn, als zij worden gestimuleerd concreet samen te werken, in staat om doelstellingen en concrete acties te ondernemen waarover zij (zeer) tevreden zijn. Die extra stimulans (incl. financiële middelen) blijkt in de praktijk wel hard nodig te zijn om iets substantieels op te zetten;
- (b) Ongeveer 1/3 van de pps'en is dusdanig succesvol dat ze in staat zijn op te schalen. Ongeveer 1/3 is succesvol en behoudt het behaalde activiteitsniveau, zonder behoefte of intentie op te schalen (vaak lokaal). De laatste 1/3 is minder succesvol: hier is sprake van een ongebalanceerd partnerschap, weinig commitment, of vooral een papieren werkelijkheid;
- (c) Onderwijsinstellingen zijn dominant in de projectuitvoering, en dat heeft vaak tot gevolg dat onderwijs ook relatief dominant is in de koersbepaling en keuze voor activiteiten. Hierdoor raken activiteiten die voor bedrijfsleven belangrijk zijn (verder) op de achtergrond. Ook heeft dat tot effect dat acties die (te) ver buiten de comfortzone van onderwijs liggen, zoals leven lang ontwikkelen zonder diploma en kortdurende innovatietrajecten, beperkt worden ontwikkeld;
- (d) Andersom geldt dat bij nieuwe (private) initiatieven vanuit bedrijven het onderwijs vaak onvoldoende wordt gezien als serieuze samenwerkingspartner. Wanneer een bedrijf bijvoorbeeld een acute leervraag heeft, of wanneer er binnen branches mogelijkheden ontstaan voor grote om-, na-, of bijscholingstrajecten, dan kiest men bijna altijd voor samenwerking met private opleiders. Vaak met als argument dat het onderwijs te traag of inflexibel is om bij te schakelen.

4. PROBLEEMANALYSE EN OPLOSSINGSRICHTINGEN

De probleemanalyses rondom dit thema zijn erg uitgebreid, en afhankelijk van welke invalshoek wordt gekozen, kan er over elk thema wel iets worden gezegd (zie bijlage 2 met literatuurlijst). Naar ons idee gaat er rond pps-ontwikkeling veel goed en ook nog veel *niet* goed. Er zijn veel kansen om met pps complexe uitdagingen aan te pakken, *en* om de impact van die pps'en te vergroten. Daarom is in dit hoofdstuk nadrukkelijk gekozen om de opschalingsstrategie en de daarbij behorende knelpunten te agenderen.

Dat doen we hierna aan de hand van drie vragen:

1. De inhoudelijke koers: hoe maken we scherpe keuzes, in termen van inhoud en scope?
2. Hoe ziet financiering en governance van pps eruit?
3. Hoe krijgen we onderwijs-arbeidsmarkt hoger op diverse agenda's?

1. Inhoudelijke koers

Hier staat de vraag centraal: hoe maken we scherpe keuzes, in termen van inhoud en scope.

In het advies van de commissie Reiner over de hbo Centres of Expertise (2019) stond het volgende centraal: *ondanks alle mooie resultaten, is het [de pps'en] nog volkomen onbekend bij het MKB, wat (dus) leidt tot versnippering en beperkt bereik.*^f Uit de evaluatie van het Regionaal investeringsfonds mbo blijkt een ondernemerstevredenheid van 7.0.^g Uit een recente peiling bij de FME blijkt hetzelfde, maar tevens dat het overgrote deel nog niet participeert.^h Tot slot blijkt ook dat de resultaten, hoe indrukwekkend ook, nog ronduit onvoldoende zijn op de schaal van de vraagstukken die de pps wil helpen oplossen: de vraag naar technisch geschoold personeel, zorgprofessionals, onderwijspersoneel en LLO-programma's is nog altijd groot en de getalsmatige pps-bijdragen marginaal. Niet meer dan 10% van alle leerlingen en docenten in het beroepsonderwijs heeft baat bij (de producten van) de pps.ⁱ

De groei van het aantal pps'en kun je op twee manieren lezen: enerzijds als een succesvolle aanpak om regionaal of zelfs lokaal dezelfde doelen te bereiken. Anderzijds als wildgroei en versnippering. Beide zijn natuurlijk in zekere mate waar. Een probleem is echter wel dat de schaal over het algemeen klein is, en door regionale concurrentie het lastig is om echt schaal te maken. Tegelijkertijd stuiten initiatieven waar dit wel is gepoogd (zoals een mbo-hbo combinatie) op institutionele belemmeringen (scholen willen slechts beperkt samenwerken).

Als opschaling noodzakelijk is, welke inhoudelijke veranderingen zijn daarvoor dan nodig? Moeten we succesvolle pps'en die kunnen en willen opschalen juist extra ondersteunen (*backing the winners*), of kiezen we beter voor een breedte strategie (duizend bloemen bloeien) met verschillende ministeries die elk hun eigen publiek-private netwerken starten en onderhouden? En welke (andere)

^f Centres of Expertise: groeibriljant voor excellente samenwerking in het hbo – In allianties werken aan maatschappelijk impact voor de toekomst, Commissie Reiner, 21 oktober 2019

^g Eindevaluatie Regionaal investeringsfonds mbo 2014-2018, Dialogic & Ecorys, 14 juli 2020

^h Ondernemersonderzoek (2019), FME

ⁱ Impact en meerwaarde: van samenwerking tussen beroepsonderwijs en bedrijfsleven 2017-2019, Katapult, 2019

keuzes moeten we maken in welke pps wel of niet te stimuleren? Er zijn inmiddels meer dan 350 publiek-private samenwerkingsverbanden rond het beroepsonderwijs.

Mogelijke oplossingsrichtingen:

- Landelijk doorbreken van kaders in de onderwijskolom (bijvoorbeeld mbo-hbo samen), of juist extra investeren in individuele regionale samenwerkingsverbanden en governance?
- Behouden van separate private en publieke onderwijsinfrastructuur (zie bijlage 1 voor een overzicht) met eigen taken, of kijken hoe deze regionaal verbonden kunnen worden?
- Regionale visie en veel experimenteerterruimte voor onderwijs, of landelijke uniformiteit?
- Backing the winners of duizend bloemen bloeien?
- Blijven sturen met kleine prikkels en regelingen om de proposities rond leven lang ontwikkelen en innovatie en onderzoek voor het bedrijfsleven te stimuleren of grotere afspraken maken? En zo ja: hoe dan?
- Focus handhaven op het starten van nieuwe pps'en en het verbeteren van regulier onderwijs en praktijkgericht onderzoek, of juist prikkels ontwikkelen voor out-of-the-box activiteiten, zoals kortdurende innovatieopdrachten en LLO-programma's zonder diploma?

2. Financiering en governance van pps

Hier staat de vraag centraal: hoe kunnen we de financiering en de governance daarvan het beste vormgeven. Dát er wordt gefinancierd is wel duidelijk: er gaan inmiddels honderden miljoenen heen in het vmbo, mbo, hbo en wo. Hier zijn drie varianten in te onderscheiden:

1. *Lumpsum financiering*: binnen de huidige budgetten krijgt het onderwijs de continue opdracht om samenwerking op te zoeken. Bijvoorbeeld met inzet een bepaald percentage van het budget voor profilering en zwaartepuntvorming.
2. *Pps-financiering*: een financier stelt budget ter beschikking om een pps op te zetten, vrijwel altijd gericht op de opstart ervan (met uitzondering van het opschalingsbudget binnen het Regionaal investeringsfonds mbo).
3. *Activiteitenfinanciering*: gericht op een specifieke activiteit, zoals praktijkgericht onderzoek of instroomprogramma's. Dit zijn meestal kleine bedragen.

Door de oogharen heen zijn de meningen hierover als volgt:

- Lumpsum wordt geprefereerd door onderwijsbestuurders vanwege hoge mate van autonomie en beperkte verantwoordingslasten, en als onwenselijk gevonden door projectleiders en bedrijven omdat het geen geormerkt geld is. Het geld 'verdwijnt' gevoelsmatig, en de eis van cofinanciering, wat helpt om commitment van bedrijfsleven te krijgen, verdwijnt meestal.
- Pps-financiering, dus budget om een pps te realiseren, wordt door projectleiders gezien als prettig omdat het geormerkt geld is, bedoeld om slagkracht te geven en te bouwen aan een duurzaam consortium. Het feit dat het vaak is gericht op starters (ipv opschalers) én het feit dat de resultaten enerzijds vaak wat vaag blijven ('we werken goed samen') en anderzijds

juist te eendimensionaal *en* plat geslagen ('we hebben 3 opleidingen ontwikkeld en bereiken daarmee 100 studenten per jaar') maakt dat er ook kritiek op is.

- Activiteitenfinanciering zorgt gericht voor projecten op één thema, en versnelt deze aanzienlijk. Kritiek is echter op het feit dat na afloop het project vaak doodvalt, omdat er geen stevig consortium is waar het wordt ingebed.

We zoeken dus concreet naar advies over hoe deze financiering vanuit macro-perspectief het beste in te richten. En tegelijkertijd naar manieren hoe de publiek-private governance georganiseerd zou moeten worden, indachtig de constatering in het vorige hoofdstuk dat publieke en private initiatieven nog véél te gescheiden zijn. Hoe kan dit het beste worden georganiseerd? Of is het wel goed zo?

Door de oogharen heen zijn de meningen hierover als volgt:

- Governance en toezicht moeten meer in de regio worden belegd (van verticaal naar horizontaal toezicht). In het mbo wordt momenteel geëxperimenteerd met regionale kwaliteitsafspraken waarbij de onderwijsinstellingen een visie op hoofdlijnen opstellen op het gebied van onderwijs-arbeidsmarkt in samenwerking met regionaal bedrijfsleven en overheden. De private infrastructuur staat daar echter nog altijd los van.
- Scholen zijn inmiddels volwassen genoeg om zelf verantwoordelijkheid te dragen voor de governance van alle publiek-private initiatieven. OCW heeft geen rol buiten de reguliere inspecties op kwaliteit en (in het mbo) de landelijke kaders voor beroepen.
- Landelijk vindt een discussie plaats of er in het hbo geen 'S-BB voor het hbo' nodig is, waarbij landelijke afspraken worden gemaakt tussen georganiseerd bedrijfsleven en onderwijs. Tegelijkertijd zijn de meningen over het functioneren van de S-BB érg verdeeld: het geeft inspraak, maar is tegelijkertijd ook log en bureaucratisch.

Een aantal benoemde oplossingsrichtingen is:

- Expliciete financiering van publiek-private samenwerking: lumpsum, pps of activiteiten?
- Een nieuw landelijk investeringsfonds zoals in het mbo nu actief is. Dit kan per onderwijssector worden ingericht of er kan juist gekozen worden voor een mbo-hbo en zelfs wo fonds.
- In het mbo wordt momenteel geëxperimenteerd met regionale kwaliteitsafspraken waarbij de onderwijsinstellingen een visie opstellen in samenwerking met regionaal bedrijfsleven en overheden. Is dit ook voor het hbo een interessante route om meer sturing vanuit bedrijfsleven aan te jagen, of leidt dit tot teveel bureaucratische rompslomp?
- Behalve vanuit de overheden wordt er ook vanuit de sectoren veel geïnvesteerd in om-, na- en bijscholing. Wat zijn de belemmeringen om deze fondsen beter aan te sluiten op de ontwikkeling van publiek-private samenwerkingsverbanden?

3. Onderwijs-arbeidsmarkt op de agenda

Hier staat de vraag centraal: Hoe krijgen we het thema onderwijs-arbeidsmarkt hoog op de agenda zodat het een dominante rol speelt in aankomende beleidsontwikkelingen (zoals coalitieakkoord, groeifonds, het Recovery Fund van de EU, etc.). Waar het in het vorige hoofdstuk met name ging over de financiering en governance vanuit regionaal beleid en onderwijsbeleid bezien, wordt hierbij breder gekeken.

Sturen met geld heeft enorme invloed op de samenwerkingsverbanden en op de ontwikkeling ervan: de huidige successen in het mbo en hbo zijn hiervan tekenend. Financiering loopt zowel in mbo en hbo af in 2021, wat betekent dat er een nieuwe beleid gemaakt moet worden. Tegelijkertijd vliegen de scholingsgelden ons om de oren, al weten de onderwijsinstellingen hier nog maar mondjesmaat gebruik van te maken. Veel geld komt daardoor terecht bij tijdelijke projecten in plaats van dat er expliciet wordt gewerkt aan opschaling én de bestaande infrastructuur van onderwijs-arbeidsmarkt. Hierover wordt veel geklaagd bij de onderwijsinstellingen: in de beleidsbepaling zou te weinig rekening met hen worden gehouden.

Hiervoor hebben we niet direct een aantal oplossingsrichtingen maar willen we graag open het gesprek voeren, waarbij de expliciete vraag is waar we het beste de 'pps-infrastructuur' zouden kunnen inbrengen.

BIJLAGE 1: DE KWANTITATIEVE STAND VAN ZAKEN

Al voordat de eerste zeven Centres werden geëvalueerd, was het concept beleidsmatig aangeslagen, en werden achtereenvolgend diverse stimuleringsregelingen gestart om vergelijkbare pps op te zetten. Dit heeft geleid tot de huidige volgende situatie:

- **56 Centres of expertise** in het hbo, waarvan 24 al sinds 2014 actief zijn. Deze Centres zijn (meestal) gekoppeld aan de economische of maatschappelijke zwaartepunten van de regio. Ruim 2/3 van alle ruim 800 lectoren zijn verbonden aan een van de bovengenoemde Centres of expertise. Zij werden in de periode 2014-2018 publiek gefinancierd via de prestatieafspraken hoger onderwijs met een cofinancieringseis van 50%. Sinds 2019 zijn de middelen opgenomen in de lumpsum. Het initiatief ligt over het algemeen bij het onderwijs;
- **153 publiek-private samenwerkingsverbanden in het mbo** actief, waarvan de meeste gefinancierd vanuit het Regionaal investeringsfonds mbo. Dit fonds omvat een cofinancieringseis van 66%, en kenmerkt zich met name door intensieve betrokkenheid van regionale overheden. Het initiatief ligt over het algemeen bij het onderwijs;
- **80 opleidingsbedrijven en bedrijfstak scholen** in de techniek: samenwerkingsverbanden tussen bedrijven waarbij mbo en mbo-instellingen. Het initiatief ligt over het algemeen bij het bedrijfsleven, en financiering vindt plaats via O&O fondsen. Kenmerkend voor deze pps'en is de focus op BBL-opleidingen en bijscholing van zittende medewerkers. Samenwerking met het hbo begint mondjesmaat toe te nemen, aangezien ook op hbo-niveau veel behoefte is aan praktijkgerichte routes;
- **41 Field Labs** zoals gedefinieerd door Smart Industry, praktijkomgevingen waarin bedrijven en kennisinstellingen doelgericht oplossingen ontwikkelen, testen en implementeren. Ongeveer de helft voert inmiddels een zogenaamd 'skills programma' uit gericht op bijscholing, vaak samen met mbo/hbo instellingen, met nog beperkte schaal. Financiering vindt plaats via innovatiefondsen en bedrijven;
- **12 Digitale Werkplaatsen**, groeiend naar 20, waarbij mbo/hbo/wo samenwerken om het innovatievolgend mkb te helpen innoveren. Elke werkplaats bereikt ongeveer 500 ondernemers per jaar, financiering vindt plaats uit het ministerie van Economische Zaken, Rabobank en onderwijsinstellingen.
- **12 Platforms of Centres of Vocational Excellence**, de Europese variant van pps. De komende jaren is de doelstelling om 40 van deze Platforms te ontwikkelen, waarvoor naar schatting 200 miljoen beschikbaar komt vanuit Erasmus. Nederland participeert in twee van deze Platforms als lead-partners (Water Technology en Urban Greening), en in twee als partner. Doelstelling is vocational excellence met een nadruk op leven lang ontwikkelen.

Bovenstaande inventarisatie zijn de pps'en die zowel nationaal (of Europees) worden gestimuleerd, als regionaal, en die min of meer de ambities/perspectieven nastreven zoals beschreven op blz. 3. Uiteraard zijn er nog véle andere pps'en actief in de regio, waarvan bijvoorbeeld alleen al 21 actief rondom digitalisering. Voor een (zo volledig mogelijk) overzicht, zie <https://netwerk.wijzinkatapult.nl>, waar pps'en zichzelf ook kunnen aanmelden.

In een in 2019 uitgevoerde impactmeting en de netwerkkaart die continue wordt geüpdatet, blijken de volgende kwantitatieve resultaten¹:

- Een groei van 50 samenwerkingsverbanden in 2010, naar in 2020 **360 samenwerkingsverbanden**, variërend van Centre of expertise tot Digitale Werkplaats;
- Een groei van het aantal bedrijven van 1.334 in 2014, naar 6.200 bedrijven in 2017, naar **9.800 bedrijven in 2019** (waarvan 85% mkb). In 2019 zijn tevens de technische bedrijfstakscholen toegevoegd aan de impactmeting, leidend tot een totaal aantal bedrijven van 15.000. In perspectief: totaal zijn er in Nederland ongeveer 1,8 miljoen bedrijven.
- Een groei van het aantal participerende studenten in PPS van enkele duizenden in 2014, naar 50.000 studenten in 2017, en **82.000 studenten in 2019**. Hierbij is 'participerend' gedefinieerd als dat de student via minimaal een minor of vergelijkbaar in aanraking komt met de PPS. In perspectief: in het mbo zijn er in totaal 500.000 studenten, en in het hbo 445.000 studenten.

Naast deze huidige ontwikkelingen, lijkt er nog veel op stapel. Een voorbeeld is een regeling van SZW, waarin publiek-private samenwerkingsverbanden worden gestimuleerd om te werken aan om-, bij- en nascholing (de SLIM regeling van structureel 25 miljoen per jaar). En wordt vanuit Europa gewerkt aan nog veel meer Centres of vocational innovation en Digital Innovation Hubs.

¹ Maar zie vooral ook de [beknopte](#) en [uitgebreide](#) impactmeting van Katapult (2019).

BIJLAGE 2: LEESVOER EN BRONNEN

- Actieplan: Centres of expertise en Centra voor innovatief vakmanschap, dé weg naar succesvolle publiek-private samenwerking in het beroepsonderwijs, Den Haag, 2020
- Adviesraad voor Wetenschap, Technologie en Innovatie (2014). Advies: Mkb en hogescholen. Den Haag: AWTI. <https://www.awti.nl/documenten/adviezen/2015/4/22/mkb-en-hogescholen>
- Adviesrapportage (2019) van de Commissie Reiner over de toekomst van Centres of expertise
- Auditrapporten Centres of expertise en Centra voor innovatief vakmanschap (2016/2017/2018), Piet van Staalduinen et al.
- Cremers, P., Wals, A., Wesselink, R. & Mulder, M. (2017). Utilization of design principles for hybrid learning configurations by interprofessional design teams. *Instructional science*, 45 (2): 289-309
- De Bruijn, E., Billett, S. and Onstenk, J. (Eds.), (2017). *Enhancing Teaching and Learning in the Dutch Vocational Education System: Reforms Enacted* (Vol. 18). Dordrecht: Springer.
- Delies, I. (2009). *Verbindingskracht & Combinatievermogen. Een empirisch onderzoek naar kennisallianties tussen beroepsonderwijs (ROC) en bedrijfsleven*. Enschede PrintPartners Ipskamp B.V.
- Eindevaluatie Regionaal investeringsfonds mbo (2020) door Dialogic en Ecorys
- European Training Foundation (2019). *Mapping Centres of vocational excellence*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Accessed 23-3-2020. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/566920f4-ee2d-11e9-a32c-01aa75ed71a1/language-en>
- Evaluatie Techniekpact (2020) door SEO Economisch Onderzoek
- Evaluatie Regionaal investeringsfonds mbo (2016) door ResearchNed
- Heemskerk, E., and Massier, C. (2018). *The Next Step. Organiseren van publiek private samenwerking in het beroepsonderwijs*. Den Haag: Katapult/Galan Groep
- Impactanalyse publiek-private samenwerking (2019), Katapult
- Leydesdorff, L., & Meyer, M. (2003). The Triple Helix of university–industry–government relations. *Scientometrics*, 58(2), 191–203.
- Manyika, J. (2017). *Technology, jobs, and the future of work*. Executive Briefing. McKinsey Global Institute.
- McQuaid, R.W. (2000), *The Theory of Partnerships - Why have Partnerships*, in: Osborne, S. (ed.), *Public-Private Partnerships: Theory and Practice in International Perspective*. Londen: Routledge: 9-35.
- Nieuwenhuis, A. F. M., Poortman, C., & Reenalda, M. (2014). *Nieuwe concepten voor het vormgeven van werkplekieren*. *Pedagogische studiën*, 91(1), 39-53.
- Provan, K. G., & Kenis, P. (2006). *Modes of network governance: Structure, management and effectiveness*. Working Paper. Eller College of Management. Tucson: University of Arizona.
- Regioanalyse publiek-private samenwerking Zuid-Holland (2018), Gelderland (2019), Limburg (2018), Noord-Brabant (2018) en Metropoolregio Amsterdam (2017)

- Van den Toren, J. P., Lee, T. (2014). Innovatie, clusters en beroepsonderwijs: publiek-private samenwerking in variatie. Paper voor Platform Bèta Techniek. Den Haag: Platform Bèta Techniek
- Van der Touw, A., Van Rosmalen, K., Wintels, A. (2013). Ruimte voor ontwikkeling
- Rathenau Instituut (2018). Missiegericht innovatiebeleid in uitvoering. Den Haag: Rathenau Instituut. <https://www.rathenau.nl/sites/default/files/inline-files/20190402%20BAP%20Innovatie%20%28aangepast%29.pdf>
- Van der Meer, M., Van den Toren, J. P., Lee, T. (2017). Transforming Vocational Education: Encouraging Innovation via Public Private Partnerships. In: De Bruijn, E., Billett, S., Onstenk, J. (eds.), Enhancing Teaching and Learning in the Dutch Vocational Education System, Professional and Practice-based Learning. Switzerland: Springer
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR). (2013). Naar een lerende economie. Investeren in het verdienvermogen van Nederland. Amsterdam, The Netherlands: Amsterdam University Press.
- Zitter, I. & Hoeve, A. (2012). Hybrid Learning Environments: Merging Learning and Work Processes to Facilitate Knowledge Integration and Transitions. OECD Education Working Papers, No. 81, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/5k97785xwdvf-en>

KATA PULT

**AANJAGERS
VAN DE KENNIS
VOOR MORGEN**